

О ЈЕДИНСТВУ ОПЕРАЦИЈЕ¹⁾ У АТОМСКОМ РАТУ

У опширним дискусијама које се воде о евентуалном атомском рату, врло често се сукобљавају противречни детаљи о многим питањима из начина вођења операције. То је сасвим природно кад се има у виду да су многа некад „неприкосновена“ начела данас већ или одбачена или на путу да буду превазиђена. Неоспорно је да се тиме потстичу напори за решавање низа нових проблема и да је настала већа могућност да се и дискусија о вођењу будуће операције све више ослобађа статичког притиска „непроменљивих“ начела. Стварају се све зрелији услови за осветљавање обима и за детаљисање како борбених дејстава уопште, тако посебно и операције у евентуалном атомском рату.

За разматрање теме о јединству операције основно је да се пође од поставке да је операција целовито борбено дејство. Досадашњи развој операције као посебне делатности у рату то потврђује и несумњиво даје довољно теоретских основа за такво схватање. Међутим, карактер и физиономија нарочито последњих ратова утицали су на то да се операција доста често изједначава са борбеним дејством тактичких јединица проширеног обима у коме долази само до квантитативног пораста активности (било по простору и времену, било по учешћу живе силе). Нарочито је Други светски рат истакао квантитативни пораст тог тзв. тактичког делања, посебно у судару као најважнијем делу, пресудном за даљи развој раније операције. Схватања да нема никаквих квалитативних промена у развијању борбе тактичких јединица проузроковала су да се извесни закључци стварају на веома упрошћен начин. Има и данас теоретичара који мисле, на пример, овако: ако су извесне тактичке јединице извршиле задатке који су довели до успеха дате етапе као дела операције и од којих је зависило даљи успешан развој следеће етапе исте операције, онда су те тактичке јединице извршиле ту операцију у целини. Међутим, такво резонување не може се ниуком случају сматрати тачним. Други су обазривији у истраживању и условљавају операцију величином оружане снаге и државне територије. Они сматрају да операција не постоји код мале војске, па тумаче да ни велике војске нису много добиле у операцији јер је битан судар, он све решава, а постиже се борбом тактичких јединица. По њима, у судару долази само до кванти-

¹⁾ Реч је о операцији копнене војске са гледишта њеног савременог схватања.

тативног пораста тактичког делања, до простог збира дејства низа тактичких јединица — чета, батаљона, пукова, дивизија — који се сматрају тактичким извршиоцима, па тиме и извршиоцима операције. У таквим тумачењима немогућно је сагледати целину операције, јер квантитативним порастом долази само до мењања обима и величине борбених дејстава, до механичких промена. Таква тумачења су више формалистичка и темеље се на извесним фактима (повећању количине живе силе, ратне технике, обима и величине борбених дејстава) који претстављају само услов за целину операције, али јој још нису основа и суштина.

Међутим, прошли ратови, а нарочито Други светски рат, указали су да је већ у току прилично једностраних борбених дејстава тактичких јединица у оквиру једне операције (на пример, у нападу за време пробоја) долазило до извесне синтезе која је давала нов квалитет. Резултат борбе били су победа или пораз разних тактичких јединица у оквиру дате етапе операције. Даљи успешан или неуспешан развој операције зависио је првенствено од тога да ли синтеза резултата борбе тактичких јединица у квалитативно новом смислу *одговара* или *неодговара* међусобном односу моћи, простора и времена у вођењу операције као целине и циљг операције. Та квалитативно нова синтеза треба да је већа од простог збира разних фактора који дејствују у тактичкој борби²⁾, она замењује низ противречности које се обично јављају у борби тактичких јединица (како оних које се манифестују дејством обеју страна — или једна наступа а друга отступа, или једна напада а друга се брани итд. — тако и оних које постоје у оквиру међусобних односа живе силе, технике, простора и времена једне стране). Узмимо за пример операцију 11 аустроугарске армије у Првом светском рату (у пролећној офанзиви у Тирољу 1916 године), у којој су јединице постигле читав низ победа (пробијен је италијански фронт, савладане су све три линије утврђења, нарочито на правцу ка Асијагу — међу којима и она на гребенима Кемпел и Кампоровере — Пунта Корбин, нанети су велики губици³⁾). Посматрајући само формално успешне резултате тих тактичких борби и њихов алгебарски збир, изгледало би чудновато и на први поглед невероватно, што није изведена успешно цела операција. Међутим, синтеза тих тактичких борби у новом квалитету није *одговарала* времену, променама у међусобном односу снага у вођењу операције као целине. Зато се циљ операције — излазак 11 аустроугарске армије у Ломбардску равницу и сламање италијанског фронта у целини — није могао постићи, иако су били остварени значајни тактички резултати уз огромне губитке супротне стране. Операција је претрпела потпун неуспех и то је погоршало тадашњу ратну ситуацију аустроугарске војске. Супротно томе, пример немачког освајања фора Ебен —

²⁾ Победа у операцији као квалитативно нов резултат увек је знатно већег значаја од свих тактичких успеха унутар исте, а пораз у операцији је увек тежи од свих тактичких неуспеха у оквиру исте.

³⁾ „Österreich — Ungarns letzter Krieg 1914—1918“/IV Band, стр. 174 — 285, 286.

Емајл у Белгији, у Другом светском рату, указује на то да само један успех једне тактичке групације који одговара односу снага, простору и времену вођења операције може утицати на промену квалитета резултата даљег дејства и развоја операције. Тај успех је по свом карактеру везан за целину операције и он је битно утицао на даљи успешан развој операције осталих немачких снага у Белгији.

Искуства прошлих ратова су показала да је одговарајућа квалитативна промена у резултату била битна за јединство операције. Целина операције је претстављала резултат квалитативних промена које су се манифестовале већ у тактичким дејствима, али које су дошле потпуно до изражаја тек унутар целине коју називамо операцијом. То значи да у операцији долази до новог дијалектичког јединства створеног решењем низа противречности и утицајем разних фактора, а све се то одвија у сукобу тактичких јединица двеју страна. Убудуће ће евентуална употреба атомског и хидрогенског оружја, масовна примена тенкова и авијације, несумњиво утицати на повећање обима и величине борбених дејстава. Одвијаће се, изгледа, низ борби тактичких јединица на још већем простору и још више растурених но што је то било у прошлим ратовима. Ако се све то има у виду, постаје још јасније да би гледиште само о квантитативном порасту тактичког деловања, о коме је било говора, довело до даљег разбијања целине операције. Уствари, дошло би до њеног цепања на низ одвојених борби и, ако бисмо се придржавали таквог гледишта, могли бисмо се одрећи схватања операције као посебне јединствене делатности у рату. Но, такво, по својој суштини механистичко гледање, може имати у најмању руку врло незгодних последица. Оно доводи до тога да би се будућа операција могла сматрати само новом, вишом организациском формом (која може и нестати у атомском рату или се вратити на ниво борбе тактичких јединица) као што би, на пример, оклопна дивизија била виша организациска форма за разлику од оклопне бригаде. Закључак би могао бити и тај да убудуће неће бити суштинске разлике између борбе тактичке јединице и операције одређене групације. Последице таквог гледишта тешко се могу рашчланити у једном оваквом чланку који има сасвим други циљ, али се може указати на извесне опасности. Пођимо од раније изнетог примера из Првог светског рата. Пролећна аустроугарска операција 1916 године у Тиролу, у чијој је припреми и организацији главну улогу одиграо тадашњи начелник аустроугарског генералштаба Конрад Хецендорф, приказала је њега као одличног познаваоца борбе тактичких јединица, али и као официра који је слабо руководио операцијом. Као такав је и познат у историји ратне вештине. Судећи по резултатима, он, изгледа, није умео да одвоји целину од појединачног. А баш ће се у интересу руковођења будућом операцијом врло оштро постављати захтев да нарочито пажљиво разликујемо појединачне борбе тактичких јединица од целине операције. Ако би се тај захтев занемарио, могло би се десити да се борбена дејства на већем пространству развијају стихично, што би могло имати недогледних последица за целину операције. Зато је најисправније и најцелисходније

да се будућа операција посматра као целина, као дијалектичко јединство и борби тактичких јединица за време којих се разрешава низ противречности и ствара нов квалитет како у резултату, тако и у последицама тих борби — у операцији.

Савремено схватање будуће операције најисправније је, дакле, и даље темељити на томе да је операција јединствена и да обухвата руковођење готовим борбеним дејствима тактичких јединица. Операцијом се не може сматрати руковођење низом операција (групама готових операција — извођених истовремено или сукцесивно) какво мишљење долази нарочито до изражаја у неким садашњим схватањима тзв. „стратегиске операције”. Будућу армиску односно фронтовску операцију не би требало сматрати резултантом низа операција потчињених јединица (корпуса у оквиру армије, односно армије у оквиру фронта), већ резултантом низа борби тактичких јединица у оквиру једне операције дотичне армије односно фронта, пошто само у њој долази до дијалектичког јединства борбе тактичких јединица.

Карактеристике будућег рата утичу на ширење борбених дејстава по фронту и дубини, убрзавају њихов темпо и усложњавају руковођење и командовање већим групацијама. Прегруписање снага и одлучне интервенције на тежишту моћи ће врло брзо да се изводе захваљујући модерним средствима командовања (електроници, телевизији, телефотографији, даљем развоју радија итд.), масовним тенковским снагама, маневру из ваздуха и атомском оружју. Али та чињеница носи у себи и противречност, јер ће противник — користећи таква иста средства — бити у могућности да противдејствима паралише напоре на том тежишту. Наиме, већ данас су сувише уочљиве обавезне концентрације везане за једно тежиште, а познато је да неуспех на тежишту редовно повлачи већи пораз. С друге стране, било би сасвим погрешно извући из таквог размишљања закључак да на бојном пољу будућности неће бити потребно изразити тежиште дејстава. Тежиште у класичном смислу вероватно неће постојати, јер не би било целисходно образovati га онаквим груписањем снага (макар оне биле растресите) како се то радило у Другом светском рату. Пре се може претпоставити да ће постојати више тежишта, која ће се јављати као жаришта, јер ће увек бити праваца на којима ће се морати одлучније дејствовати. Можда ће и остати једно тежиште, пошто нарочито агресору неће бити лако да се бар упочетку одрекне надмоћног груписања снага и средстава за одлучно дејство на једном тежишту. Али, он ће свакако покушавати да у том случају тежиште прикрије дејствима на разним другим правцима како би постало уочљиво тек кад противник истроши снаге и кад више нема противсредстава за паралисање агресоровог стварног тежишта. Можда ће, и страна која се брани образovati једно тежиште, али на другом месту а не насупрот нападачевом, па ће тиме најбоље сачувати своје снаге од уништења. И у пракси нашег НОР-а често је стварано једно тежиште стим што је постајало уочљиво за противника тек кад га он више није могао паралисати.

Нешто као више тежишта често је примењивала јача страна у такозваном низу једновремених удара (на пример, код Совјетске армије 1944 године то се показало корисним јер је била надмоћнија од Немаца, мада је таква пракса код Немаца 1941 године, по неким гледиштима, била разлог њиховог доцнијег неуспеха; Кинези сматрају „ударце на читавом фронту” и „туђи непријатеља обема песницама” нецелисходним, али се и такви поступци могу применити у циљу камуфлирања тежишта.

У условима атомског рата можда ће бити корисније да се примени више жаришта јачих напора. То би нарочито одговарало страни која нема атомског оружја. Она тиме задовољава услов растурености снага, избегава њихово уништење, а може — мада су одвојене по простору — да по времену координира њихово дејство. У сваком случају корисно је да се растуреним снагама на више тачака тежишних дејстава иде ка победи, тј. од почесних ка општем успеху (то је било нарочито карактеристично у почетном периоду устанка и народноослободилачких ратова). Таква концепција дејства избегавала се досад у ратовима са фронталним сукобима у којима се тежило да се концентрисаним снагама постигне општи успех — пробој односно разбијања офанзиве — а тек потом да се оријентише на почесне успехе тј. на расецање и уништење противника по деловима. Можда би било боље да се тежиште схвати на други начин — у смислу потребе јачих напора мањим снагама, бољим јединицама и узастопним дејством на истом месту али у различито време, с тиме да тежиште ниже јединице не мора бити обухваћено тежиштем више јединице односно команде. Тако би се могао избећи почетни распоред на тежишту, а снаге би се лакше сачувале, нарочито од атомског дејства. Више једновремених жаришта на фронту и у позадини изазвало би и дисперсију непријатељских снага намећући им низ почесних сукоба којима би се могла изборити делимична па и општа иницијатива.

У Народноослободилачком рату има доста примера примене неколико жаришта операције уместо једног тежишта. Тако су у дејствима наших јединица на територији Словеније, посебном операцијском подручју, гледајући са општејугословенског мерила, у разбијању Шесте непријатељске офанзиве постојала три јака жаришта: једно у Приморској, друго у Нотрањској и треће у Долењској. Јединице које су тамо оперисале углавном нису биле обједињене по простору, али је њихова дејства координирао Главни штаб Словеније. У походу пролетерских бригада у Босанску Крајину 1942 године налазимо, такође, низ жаришта како у нападу на железничку пругу Сарајево — Коњиц на широком фронту од Влажња до Коњица, тако и у продужењу похода (освајање низа утврђених градова на позната два дивергентна правца: Хаџићи — Крешево — Битовња — р. Врбас и Коњиц — Прозор — Дивно — Ливно).

У Другом светском рату отсудна одбрана на појасевима сматрала се јачим видом дејства од напада. Употребом атомског оружја одбранбени појасеви вероватно ће бити много лакше пробијени, па

зато одбрана не би била јачи вид дејства од напада. Очигледне користи за одбрану које пружа земљиште, његова фортификациска организација по линијама, маскирање, растреситост и ватра (макар и атомска) изгледа да ипак нису толике да би се нападач могао зауставити. С друге стране, применом напада слабији може под повољнијим условима (на пример, кад ступи у додир, јачи неће смети да употреби атомско оружје) да врло ефикасно заустави јачег, нарочито ако му наноси губитке ударом на месту и у време када се јачи не буде надао. И о томе налазимо много примера и корисних искустава готово на сваком кораку у Народноослободилачком рату. То што неке војске из редова великих сила студирају углавном само напад, не би требало да натера војске малих земаља да сву пажњу концентришу на тактичку одбрану. Погрешно је, наимае, изједначавати одбранбени рат као војно-политичку категорију са одбраном у смислу борбених поступака.

У савременим условима надмоћног нападаног оружја, појачане ватре и мотора у служби тактике, постоје сви услови да се јачим снагама брзо пробију јако брањени положаји и најбрже изиђе у слободан оперативни простор. А шта ће онда остати слабијем? Оклопне клинове нападача, подржане авијацијом и атомским оружјем, вероватно не би требало заустављати фронталном одбраном. Она ће прскати под ударима атомског оружја, ваздушних десаната и механизованих снага. Било би боље прићи континуелним нападима на чело, крила, бокове и позадину тих клинова са циљем да се успоре и укоче. То би био први и најважнији услов за успех у операцији слабијег. У том смислу можемо донекле посматрати класичну одбрану која је истакла далеко већу вредност удара од отпора. Свакако да се таквом поставком не мисли негирати одбрана. Она ће постојати и даље иако не у оној ранијој форми, али се истиче да у савременој тактици слабија страна мора далеко већи значај поклањати нападу. То доприноси већем јединству тактичких дејстава, а тиме и операције у целини.

Слабији може исцрпсти и укочити нападача измичући уништавајућим ударима јачег, уводећи нове снаге и ударајући у позадину нападача, првенствено на његова најслабија места. Тада иницијатива може, на неким местима и за одређено време, прећи у руке дотада слабијег, чија ће се умешност у руковођењу огледати управо у томе да потпуно искористи створене могућности и постигне крајњи циљ без обзира на то да ли је он у датом случају више или мање значајан.

У операцији Другог светског рата истакао се судар као одлучујући чинилац, а он је зависио од успеха тактичке одбране односно напада. Судар је био кулминациона тачка операције и он је обично једну од страна доводио у такозвану кризу. Убудуће ће страна којој прети неуспех тежити да га избегне, док ће противник настојати да јој га наметне; биће низ отступања, гоњења и забацивања више или мање значајних за целу операцију, саобразно спознаји страна и успеху односно неуспеху њихових настојања. У свему томе ће важну улогу играти покрет. У будућој операцији он ће, изгледа, постати исто тако важан као и судар, особито ако га слабији буде примењивао да би избегао уништење.

У ранијим операцијама је слабија страна обично вршила покрете уназад (најчешће је II етапа била отступање) на следеће, нове или узастопне појасеве или су на те исте појасеве довођене нове снаге из дубине. Битно је при томе уочити да се покретом гасила једна операција и припремала нова — наредна — све у циљу да се доведе до новог судара. У операцији је досад постојао обично један судар чији се резултат изједначавао са успехом операције у целини — покрети страна после судара, тј. гоњење односно отступање претстављали су, углавном, експлоатацију и завршетак тога већ избореног успеха и њиме се обично гасила операција. Команде које су водиле операцију већ су у току покрета јављале о њеном успеху односно неуспеху, пребројавали су се мртви и рањени, складишта су се празнила, приступало се следећој операцији — отпочела је припрема за ново материјално обезбеђење.

У будућој операцији изгледа да етапе прошле операције (судар, покрет ради експлоатације успеха, завршетак) неће више имати такве карактеристике као досад, покрети неће бити вршени само унапред, односно уназад, као завршна етапа једне операције, као последица већ изведеног судара, него, напротив, као услов да се у повољнијим условима наметне низ нових судара на новим жариштима борбе у истој операцији. Другим речима, покрет ће постати у најмању руку исто тако важан као и судар и од његовог успешног извођења зависиће успех новог судара, а тиме и наставак те исте операције. Одвијаће се непрекидно смењивање покрета и судара до коначног успеха једне и неуспеха друге стране. У томе би се огледало веће јединство операције у евентуалном атомском рату које за собом повлачи и посебну организацију, различиту од оне у Другом светском рату. Четврта и Пета непријатељска офанзива у току НОР-а сјајно указују на то како су се низом судара успели укочити продори непријатељских снага и како се *успешним покретима* под невиђено тешким околностима успевало да се извуку снаге од уништења и да се нови судар наметне под повољнијим околностима. Операција наших снага у окуци Неретве обилује *узастопним смењивањем покрета и судара* у условима кад је непријатељ био јако надмоћнији. Она је довела до непријатељског удара у празно, а у обостраним смењивањима успеха и неуспеха у низу жаришних тачака било је врло вештих потеза у избегавању и наношењу пораза. Непријатељ често није знао где нам се налазило тежиште и бивао је запањен променама у том смислу. А кад се операција „Вајс III“ гасила, наша операција у окуци Неретве се настављала новим сударом и разбијањем италијанско-четничке групације. Не мислим анализирати ту операцију, али у њој, као и у осталима, лежи низ искустава за будућу операцију, адекватних по многим чињеницама — свакако не по свим, јер су тада били и други услови — и за атомски рат, нарочито у погледу руковођења операцијом и борбеног дејства снага у низу судара и покрета. Војни писац Микше је тврдио да је „... потребно неупоредиво више снага и ватрене моћи за предузимање офанзиве него за вођење дефанзивних операција“⁴⁾.

⁴⁾ Микше: Тактика атомског рата, „Војно дело“, стр. 126.

Наша искуства га демантују; није само бројно и технички јачи противник прибегавао офанзиви. Како су вршени покрети јединица НОВ у циљу избегавања судара у условима кад је, понекад, ослобођена територија била врло мала и сужена — то је добро познато. Нису то били покрети у циљу увлачења непријатеља у дубину непознате и срушене земље (као некад код Скита) ради припреме нове операције, већ у циљу продужења те исте операције поновним сударима на погоднијем месту и у погодније време. У томе би лежало дијалектичко јединство покрета и судара у читавој зони будуће операције са изразитом доминацијом напада у борбеним дејствима. При томе велику улогу могу одиграти брзи покрети пешадиских пукова или бригада ван комуникација, независно од продора противничких великих механизованих формација и надмоћности његове авијације.

На први поглед би изгледало нереално у будућој операцији дозволити продор крупним непријатељевим снагама у велику дубину (што би била последица досад изнетог) па га тек после тога уништавати, нарочито кад је у питању одбрана малих земаља. С друге стране, многи мисле да је целисходније постићи уништење одређене групације употребом оружја за масовно уништавање, супермасовних тенковских и ваздухопловних снага. Но, да ли ће таквим снагама и средствима располагати свака од зараћених страна? Најисправнији одговор на постављени проблем добиће се анализом операциског циља и операциског објекта. Да ли ће се они изменити, у којој мери и у чему? Ми се још увек налазимо под утисцима многих опште познатих решавајућих операција Другог светског рата вођених у циљу уништења противника. Ако код ма које од њих размотримо циљ операције, видећемо да су, на пример, операције 1941 године на Источном фронту и Немци и Совјети уствари водили у циљу уништења супротне стране. Али, Немци су и поред огромне освојене територије изгубили сувише својих најбољих снага и средстава па се то одразило на даљи ток и успех рата (иако је следила нова тотална мобилизација баш ради догађаја на Источном фронту, изгубљене дивизије су им увек недостајале). Совјети су у том периоду, не помињући и неке предности, у низу отсудних одбранбених операција у којима су по сваку цену покушавали да зауставе даљи продор Немаца, изгубили толико живе силе и средстава да нису могли повратити стратегиску иницијативу у оним размерама које би омогућиле да се ток рата битно преокрене упролеће и улето 1942. Ипак су операције вођене од стране Совјета у зиму 1941/42, све до Стаљинградске противофанзиве, далеко мање уништавајуће по њих саме од оних из 1941 године, а много више изнуравајуће по Немце. То је Црвеној армији створило потребне услове за уништавајућу Стаљинградску операцију — прекретницу у серији оних које су следиле. Један од закључака који проистиче из изнетих чињеница је тај да се баш у условима кад су обе стране јаке (на пример, кад располажу АВХ оружјем, крупним тенковским и ваздухопловним снагама) може најпре десити да се противничке групације током једне операције међусобно униште до таквог степена да постану неспособне за

следећу операцију⁵⁾. Зато се може претпоставити да ће и агресор поставити себи циљ „избећи уништење“. Међутим, у прошлој нападној операцији нападач уопште није имао да се о томе брине приликом концентрације, јер је располагао могућностима борбеног и оперативног обезбеђења својих надмоћних снага на релативно сувереном степену. Али у будућој операцији мораће и нападач да избегава уништење без обзира на надмоћност својих снага, и то било методом вођења операције, било другим мерама обезбеђења од оружја за масовно уништавање. У случају да само једна страна располаже атомским и хидрогенским оружјем још више ће код супротне стране доћи до изражаја захтев да у својој операцији примени циљ „избећи уништење“. То би се у односу на одређену непријатељску групацију постављало све док се не стекне довољно иницијативе и док се не постигну услови за разбијање противника.

Овакво разматрање наводи и на помисао да би у условима превелике надмоћности непријатеља евентуална будућа операција могла имати за циљ изнуравање непријатеља. Можда то изгледа тешко прихватљивим кад су у питању мале земље. Али, ако се пође од чињенице да вођење будуће операције у циљу изнуравања надмоћнијег непријатеља не би требало да се темељи на некој задржавајућој одбрани по дубини (превелик ће бити њен темпо и премало простора), већ на нападним дејствима, уништавањима, рушењима и запречавањима, онда се добија сасвим друга слика. Бранити се може и треба по простору и времену честим, неочекиваним нападима са свих страна и тако изнуравати нападача све док му се не преотме иницијатива и не укочи продор. Из изложеног може се закључити да би будућа операција, с обзиром на циљеве „уништити непријатеља и избећи сопствено уништење“ или „избећи сопствено уништење и уништити непријатеља“, била још јединственија. Постављање таквог циља, поред осталог, најбоље одражава сву опасност којој се излаже операција у атомском рату услед широких могућности примене оружја за масовно уништавање, масовних тенковских, ваздухопловних и ваздушнодесантних снага. Због тога операција уопште постаје још рискантнија но што је то била у прошлости.

Са појмом рискантности будуће операције тесно је повезан и појам њене стабилности. Додуше, они су противречни, али кад се уме-

⁵⁾ Неки у томе виде повратак на стабилизацију фронта, али мислим да то не би личило на још недавну одбрану баш због оружја масовног уништавања. Отсудну улогу за даљи успех код јаче стране одиграће нови ешелони (резерве) и прегрупације неистрошених снага, али би било важно да се уочи да баш обострана употреба оружја масовног уништавања води уништењу.

шно реше, допринеће још већем јединству будуће операције. Досадашње тумачење појма стабилности ипак би требало темељито изменити. На основу искустава Другог светског рата⁶⁾, стабилност јединице (везана углавном за одбранбену операцију) била је нарушена ако је јединица изгубила доминантне положаје на које се ослањала у припреми и току операције. Убудуће стабилност јединице у операцији, било у нападу или у одбрани, неће бити нарушена губитком доминантних положаја — ослонаца. Она би требало да се заснива на ширем схватању географско-топографских целина, не само на фронту већ и у позадини непријатеља, које ће бити ослонац за извођење операције. Такав став условљавају испресецаност, испрекиданост и извијеност фронтова, честе деконцентрације па и измешаност јединица. Поједине просторије могу се повремено, у целини или делимично, и изгубити, али ако постоје објективни услови да се њима опет угрози ток непријатељске операције (на пример, у НОР-у су такву улогу имале слободне територије), онда стабилност не би требало да буде нарушена. Корисном комбинацијом разних борбених дејстава у оквиру ширег маневра за рачун операције као целине и у условима испресецаног фронта јединице, стабилност те јединице играће вероватно доминантну улогу. Она ће се манифестовати способношћу дотичне јединице да и даље води операцију. Степен стабилности вероватно би се огледао у могућностима за одржавање властите иницијативе или за њено претимање из руку непријатеља.

Да би се тема о којој је реч што потпуније обрадила, треба се осврнути и на објект операције. Наиме, још се није променило старо схватање да се жива сила и средства као објект операције материјализују на земљишту извесним географско-топографским линијама, просторијама, важним привредним и политичким центрима које би требало по сваку цену бранити да би се могао наставити рат. Значајно је сетити се Наполеона, који је сматрао да ће до Москве изборити уништавајућу битку, а кад се то није десило, мислио је да ће, ако овлада Москвом, завршити рат. Но, Кутузов није живу силу подметнуо уништавајућем удару, нити је везао њу и географске објекте у један исти операциски објект. Тим примером се ниуком случају не мисли порицати важност географско-топографских објеката и просторија, нарочито оних које су потребне за даље вођење рата. Али, у ери високог темпа операције и дубоких продора било би нарочито опасно

⁶⁾ Кад би нападач пробио тактичку дубину браниоца, он би, обично, успевао у операцији, па се појам стабилности није ни употребљавао за његову операцију; он је, такође, свугде био обезбеђен од нестабилности.

везивати живу силу за отсудну одбрану одређених географско-топографских објеката кад то није потребно и кад има за последицу њено уништење. Можда се то негде неће моћи избећи, што ће бити ствар посебне процене, али је важно уочити и усвојити принцип. Можда ће понекад бити боље да се занемари важност извесних географско-привредних центара (на пример, Совјети су 1941/42 извршили масовну евакуацију или уништавање привредних и политичких центара) и изврши маневар који је у датом случају најцелисходнији. Искуства НОР-а такође су врло убедљив аргумент у прилог изнетог схватања. Напоследку, посматрајући будући рат у целини, почетна стратегиска бомбардовања авијације и ракета са нуклеарним бојевим главама биће усретсређена баш на важне привредне и политичке центре. Резултат тих бомбардовања биће вероватно такав да се не треба много бринути о даљњој њиховој важности као операциских објеката копнених снага. Према томе, жива сила постаје и најзначајнији објект операције, мање је везана за географске објекте и има већу слободу маневра. То би допринело већем јединству операције.

Третиграна питања карактеришу постојање не само целине операције у евентуалном атомском рату, већ указују и на важност правилног схватања тенденција развоја њеног још већег јединства. Еволуирање операције нарочито ка повећаном јединству низа судара и покрета у оквиру целовитог операциског маневра од посебног је значаја. Наша искуства из НОР-а, иако понекад проистичу из неких других услова, најцелисходније указују на то како смо у врло тешким ситуацијама изводили сличне маневре у операцијама.